

KS FAGRAPPORT

1/ 2012

Om offisersidealet, sosialisering og mangfold:
Er det noe som skjer på Krigsskolen som medvirker til at kadetter
avbryter utdanningen?

Heidi Sødergren
Krigsskolen

KRIGSSKOLEN

Fagrapport nr.1/2012

Tittel Om offisersidealet, sosialisering og mangfold: Er det noe som skjer på Krigsskolen som medvirker til at kadetter slutter?	Antall sider 35	Dato 06.08.2012
Title About the ideal officer, socialization and diversity: Is something happening at the Norwegian Military Academy that can be linked to cadets leaving the education?	ISBN 978-82-93091-14-1 (trykt) 978-82-93091-15-8 (PDF)	ISSN
Forfatter Heidi Sødergren	Faglig ansvarlig Svein-Tore Kristiansen Lene Bomann-Larsen	Dekan Reidar Skaug
Oppdragsgiver		Krigsskolen
Sammendrag Hensikten med denne studien er å finne ut om det skjer noe i løpet av krigsskoleutdanningen som medvirker til at kadetter avbryter utdanningen. Et prosjekt ble opprettet på Krigsskolen i 2011 hvor kadetter under utdanning og kadetter som har sluttet ble intervjuet om deres erfaringer fra perioden på skolen. Et gjennomgående trekk i kadettene historier om hvorfor de slutter på Krigsskolen, er at de hadde problemer med å innfri forventninger om manøverorientert erfaring, særlig relatert til beherskelse av ledelse av troppen i strid. Dette henger sammen med at ideer om offisersidealet påvirker hvordan kadettene forholder seg til hverandre og til undervisningen, og virker ekskluderende for kadetter som mangler erfaring fra manøveravdelinger. Funnet bidrar til å forklare hvorfor kadetter forlater Krigsskolens operative utdanning.		
Summary The purpose of this study is to investigate if something happens during the Norwegian Military Academy that is leading up to cadet's discontinuation. The cadet's decision to leave the academy is related to the fact that they had problems to meet expectations regarding combat leadership performance. This is linked to the fact that ideas about the ideal officer seem to have an effect on how cadets relate to each other, and how cadets process learning. This appears to be less inclusive for those cadets that are short of experience from the Army's maneuver battalions. This finding may help to explain why cadets leave the operative program at the Norwegian Military Academy.		
Stikkord Avgang fra profesjonsutdanning, sosialisering, mangfold, ekskludering, offisersidealet		
Keywords Leaving professional education, socialization, diversity, exclusion, the ideal officer		

Forord

Forfatteren er ansatt i Forsvarsdepartementet og var stipendiat ved Krigsskolen Linderud i 2011, og frem til mai 2012. Stipendiatperioden var en del av Forsvarsdepartementets hospiteringsordning for ansatte. Ordningen har til hensikt å øke sivilt ansattes kunnskap om Forsvaret.

Forfatteren vil benytte anledningen til å takke Krigsskolen for oppholdet og en særskilt takk til alle de som har latt seg intervjuet. Til slutt en takk til alle dere som har kommet med kommentarer og innspill underveis.

Oppsummering	5
1 Innledning	6
2.1 KS operativ	8
2.2 Mangfold og ny strategi	9
3 Noen sentrale teoretiske begreper i studien	9
4 Metode.....	12
5 Om kadetters avgang fra profesjonsutdanningen	13
5.1 Slutteprosessen	13
5.2 Årsaker til at kadettene slutter.....	14
6 Kadettene ideer om offisersidealet	17
6.1 Fysisk robusthet.....	17
6.2 Sterk og klar ledelse	18
6.3 Manøverog kamperfaring	22
6.4 Profesjonell identitet eller subkultur	23
7 Offisersidealet og kadettene praksisfellesskap	25
7.1 Inn- eller utgrupper?.....	26
7.2 Innordning eller motstand?.....	28
7.3 Destruktiv eller konstruktiv tilbakemeldingskultur?.....	30
7.4 Jenter i en guttekultur	32
8 Avslutning	35
Litteraturliste	37

Oppsummering

Hensikten med denne studien er å finne ut om det skjer noe i løpet av krigsskoleutdanningen som medvirker til at kadetter avbryter utdanningen. Et prosjekt ble opprettet på Krigsskolen i 2011 hvor kadetter under utdanning og kadetter som har sluttet ble intervjuet om deres erfaringer fra perioden på skolen.

Et gjennomgående trekk i historiene til kadetter som har sluttet, er at de hadde problemer med å innfri forventninger om manøverorientert erfaring, særlig relatert til beherskelse av ledelse av troppen i strid. Dette henger sammen med kadettene sine ideer om idealer relatert til fysisk robusthet, sterk og klar ledelse, og betydningen av erfaring fra manøveravdelinger og strid. Kadettene sine ideer om hvilken kunnskap, holdninger og verdier som gjelder, er sider ved noen fremtredende idealer som kadettene sosialiseres inn i. I studien stilles det spørsmål om idealene kan være et uttrykk for en profesjonell identitet som blant annet har med afghanistanoperasjonen å gjøre.

Ideer om offisersidealet påvirker hvordan kadettene forholder seg til hverandre og til undervisningen. Det utvikles inn- og utgrupper basert på idealene. De andre kadettene innordner seg den manøverorienterte inngruppens standarder og normer. Kadettene og instruktørene gir tilbakemeldinger særlig i forhold til evnen å lede troppen i strid. Flere opplever tilbakemeldingene som nedbrytende. Jentene sier at de nærmest måtte bli som guttene for å bli akseptert av kadettfellesskapet. Idealene virker dermed ekskluderende for de kadettene, både jenter og gutter, som mangler erfaring fra manøveravdelinger.

Dette medvirker til at kadetter som ikke kan eller vil innfri disse idealene, avbryter profesjonsutdanningen. I lys av dette, fungerer ikke Krigsskolen optimalt for kadetter som ikke har erfaring fra Hærens manøveravdelinger.

1 Innledning

Den militære profesjonsutdanningen inkludert Krigsskolen (KS), må som resten av Forsvaret, tilpasse seg Forsvarets oppgaver, politiske føringer og den sikkerhetspolitiske utviklingen. Som en sikkerhetspolitisk sentral aktør, er Forsvarets oppgaver av både nasjonal og internasjonal art. Utenlandsoperasjoner har vært en vedvarende og fremtredende oppgave for Forsvaret etter slutten av den kalde krigen. Særlig har Hæren vært en sentral aktør for de internasjonale oppdragene som for eksempel i Afghanistan. Parallelt med økt fokus på utenlandsoperasjoner, gjennomgår Forsvarets utdanningsinstitusjoner en dreining mot det sivile utdanningssystemet og må rette seg etter uttalte politiske føringer om mer mangfold i organisasjonen. Det er også økt interesse for begrepet den militære profesjon som har fått mer rotfeste i organisasjonen. For eksempel i Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) fra 2007, anses den militære profesjon på lik linje med andre profesjoner, som lege eller jurist.

I forbindelse med Krigsskolens akkreditering som høgskole, har skolen årlig deltatt i en spørreundersøkelse i regi av Høgskolen i Oslo (STUD data). Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ble i 2010 bedt om å analysere resultatene og gi noen råd for veien videre. AFI-analysen påpekte følgende: En relativ stor andel kadetter mener det er mangel på sammenheng mellom teori og praksis i utdanningen¹, samt at kadetter i betydelig antall slutter på Krigsskolen i løpet av utdanningstiden (Eneheug, Gamperiene og Grimsmo 2010). AFI anbefalte en kvalitativ undersøkelse for å finne ut hva som ligger bak disse funnene. Et internt forskningsprosjekt ble derfor opprettet på Krigsskolen for å undersøke de bakenforliggende årsakene.

Kadetter under utdanning ble intervjuet om temaene teori og praksis, skolemiljø og mangfold. De fleste kadettene viste til et godt læringsmiljø, men i intervjuene fremkom det at de hadde forventet en mer praktisk lederutdanning med mer vekt på den enkeltes utvikling, flere føringsroller, og mindre teori. I diskusjoner om hvorfor kadetter slutter, sa kadettene at noen sluttet på grunn av fysiske skader, mens andre, ble det uttalt, ikke skulle ha vært på skolen i utgangspunktet fordi de ikke egnet seg som militære ledere og ikke passet inn. Dette indikerer

---

¹ I følge AFI-analysen mener en femtedel av kadettene at praksisopplæringen var stikk i strid med det de hadde lært i de øvrige delene av studiene. Samlet sett viser studiene at det er et relativt stort gap mellom den kompetansen avgangstudentene anser som viktig og den som de faktisk opplever å få gjennom studiene.

at disse kadettene har en klar oppfattelse av hva som er sentralt i deres militære yrkesutøvelse og hva som er mindre viktig eller uakseptabelt. Samtalene antyder dessuten at det skjer noe på skolen i løpet av utdanningstiden som kan relateres til at kadetter avbryter utdanningen.

Kadetter som har avbrutt utdanningen ble derfor kontaktet og intervjuet om sin tid på skolen.

Med dette utgangspunktet ble følgende problemstilling formulert:

Er det noe som skjer på Krigsskolen i løpet av utdanningsperioden som medvirker til at kadetter avbryter sin utdanning? I tilfelle hva, hvordan og hvorfor?

Utgangspunktet for å svare på problemstillingen, er det empiriske materialet som er fremkommet gjennom intervjuer med kadetter som har avbrutt utdanning og kadetter som er under utdanning. Materialet vil bli analysert i lys av annen forskning og studier. Teoretisk knyttes analysen til sosialisering og profesjonsstudier. Diskusjonen vil foregå på to nivåer. For det første vil kadettene sine ideer om idealer bli beskrevet. Deretter blir det diskutert hvordan idealene virker i kadettene sine praksisfellesskap.

Studien er strukturert som følger: Etter innledningen beskrives Krigsskolen som utdanningsinstitusjon, noen sentrale teoretiske begreper, samt studiens metode. Videre diskuteres slutteprosessen og skolens og kadettene sine egne syn på hvorfor kadetter avbryter profesjonsutdanningen. Deretter beskrives sider ved noen fremtredende idealer som fremkom gjennom analyse av intervjuene. Betydningen av fysisk robusthet, sterk og klar ledelse og manøver- og kamperfaring blir diskutert. Idealene kobles til ideer om militær profesjonell identitet. Så følger en diskusjon om hva som skjer mellom kadettene i utdanningsperioden. Det drøftes hvordan idealene virker på relasjonen mellom kadettene og skolen, og mellom kadettene i praksisfellesskapet. Følgende temaer blir belyst: Inn- eller utgrupper, innordning eller motstand, destruktiv eller konstruktiv tilbakemeldingskultur, og jenter i en guttekultur². Temaet jenter i en guttekultur er valgt spesielt fordi flere jenter enn gutter avbryter krigsskoleutdanningen.³ Til slutt vil det være en avsluttende diskusjon om avgang fra profesjonsutdanningen, idealoffiseren, sosialisering og mangfold.

---

² Studien bruker begrepet jenter og gutter, og ikke kvinner og menn. Dette har sin bakgrunn i at kadettene selv i intervjuene betegnet seg selv som jenter eller gutter, heller enn kvinner eller menn.

³ Se tallene side 14.

2 Om Krigsskolen

Krigsskolen er en militær høyskole for utdanning av offiserer til Hæren, den eldste høyere utdanningsinstitusjon i Norge. Skolen ble opprettet i 1750 under navnet Den frie matematiske skole i Christiania. Først i 1820 fikk skolen navnet Den Kongelige Norske Krigsskole. Fra 2005 er studiet ved Krigsskolen en gjennomgående treårig utdanning. Studiet fører frem til den akademiske graden bachelor. Opptak til Krigsskolen bygger på videregående skole med generell studiekompetanse og utdanning i Forsvaret. Etter endt utdanning går kadettene tilbake til stillinger i Hæren. Sjefen for Krigsskolen er oberst.

2.1 KS operativ

Krigsskolen tilbyr bachelorutdanning innen tre studieretninger: KS operativ, og de mindre ingeniør- og logistikklinjene. KS operativ, som denne studien omfatter, gir en bachelorgrad i militære studier, ledelse og landmakt. Internettsiden om Krigsskolen vektlegger at KS operativ er en profesjonsutdanning innen fagområdene militærmakt, ledelse, språk og internasjonal kommunikasjon, strategi og fysisk fostring. Disse fagområdene gir grunnlag for å belyse og studere militære problemstillinger, utfordringer og oppgaver. Det legges vekt på at læringen oppstår i interaksjon mellom teoretisk tilnærming og deltakelse på forskjellige praktiske arenaer. Utvikling av praktisk militært lederskap og identitet som offiser bygger på egenutvikling basert på erfaringer og refleksjoner fra ulike praksisarenaer.

De fleste av kadettene har bakgrunn fra Hæren og noen fra andre deler av Forsvaret. Når kadettene begynner på skolen, blir de delt inn i klasser og lag. Størrelsen på kullene varierer fra 50 til 70 kadetter på KS operativ. Siden 2008 er en betydelig andel av kadettene rekruttert uten å ha militær erfaring (gjennomgående studieløp)⁴. Kadettene er som regel delt inn i tre eller fire klasser. Alle kadettene har vært gjennom den samme seleksjonen.

---

⁴ I 2008 startet Krigsskolen et 4-årig gjennomgående studieløp. Til dette studieløpet har kandidater uten tidligere militær erfaring mulighet til å søke seg rett inn på Krigsskolen. Det første av de fire årene er grunnleggende befalsskole, hvor kadettene skal lære basisferdigheter innen militære enkeltmannsdisipliner og ledelse. Første året av gjennomgående Krigsskole er lagt til Terningmoen i Elverum. Etter fullført første året av gjennomgående Krigsskole fortsetter kadettene på Krigsskolens forskjellige bachelor-studier på lik linje med søkere ellers. Disse kadettene blir referert til som gjennomgående.

2.2 Mangfold og ny strategi

Den generelle målsettingen relatert til arbeidet med mangfold er å øke kvinneandelen både blant vernepliktige, befal og vervede i Forsvaret, samt å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn. Økt mangfold i Forsvaret er et sentralt politisk ønske. Det kan eksempelvis vises til St.meld. nr. 36. (2006-2007) om økt rekruttering til kvinner i Forsvaret, og som inkluderer en rekke konkrete tiltak. Allikevel er kvinneandelen fortsatt under 10 % og er knapt økende. Ifølge St.meld. nr. 36. (2006-2007) vil økt mangfold blant annet gjøre Forsvaret til en mer tilpasningsdyktig og fleksibel organisasjon.

Krigsskolesjefen stadfester at Hæren og Forsvaret er inne i en tid med stor endring og at dette også gjelder Krigsskolen (krigsskolen.no). For å holde takt med sine omgivelser reviderer Krigsskolen jevnlig sin studieinnretning, utdanningsmål og sentrale prinsipper.

Krigsskolen avsluttet våren 2012 et omfattende strategiarbeid: Utdanning for fremtidens offiserer. Et resultat av dette arbeidet er en revidert studiehåndbok for den militære profesjonsutdanningen gjeldende fra høsten 2012. Det understrekes at kadettene må ha tilstrekkelig soldatferdigheter og kjenne lagsnivået ved oppstart. De nye studiene er dessuten rettet mot det mangfoldet av ulike stillinger og arbeidsoppgaver i Hæren og Forsvaret, fra militære stabsstillinger og utdanningsroller, til troppssjefsrollen, som kadettene skal bekle etter endt utdanning. På bakgrunn av de nye studiene er utdanningen omorganisert. Den operative utdanningen er organisert i emner⁵ som danner stammen i studiet. Emnene skal være tverrfaglige og inneholde både teori og praksis. De nye studiene søker også å legge til rette for at flest mulig av kadettene gjennomfører sin utdanning. Det presiseres samtidig at skolen ikke tar sikte på å fange opp de som ikke presterer innenfor de ulike emnene. Denne studien omhandler imidlertid gammel studiemodell.

3 Noen sentrale teoretiske begreper i studien

Innen profesjonsstudier stilles spørsmål om hvordan **sosialisering** påvirker den enkeltes profesjonsutøvers preferanser og valg knyttet til utdanning og yrke, og som er viktig for å forstå utøvernes karriereutvikling (Abrahamsen 2008), som for eksempel avgang fra profesjoner. Men dette er et lite studert område. Imidlertid kan en studie av profesjoners

---

⁵ Det er utviklet 7 emner som danner stammen for de nye studiene: 1 Lederutvikling, 2 Den militære profesjon, 3 Metode, 4 Ledelse av operasjoner, 5 Virksomhetsstyring og forvaltning, 6 Utdanningsledelse 7 Fordypning/spesialisering (Studiehåndboken for operative studier 2012-2013).

sosialiseringprosesser si noe om kriterier for profesjonstilknytning og avgang fra profesjon. Studier viser eksempelvis at det er sammenheng mellom profesjonsutøvernes verdier og holdninger og valg som tas i løpet av en yrkeskarriere.

Sosialisering er en prosess som dreier seg om hvordan vi blir en del av et fellesskap og en kultur (Aasen 1987). I en organisasjon, eller i en profesjonsutdanning, skjer det en sosialisering inn i yrket og dets yrkeskultur (Svensson og Karlsson 2008, Abrahamsen 2008), og mange mener at denne er særlig sterk innenfor profesjoner (Abrahamsen 2008: 335).

Sosialisering handler om hvordan organisasjoner formidler sine normer, mål og sin måte å gjøre ting på til nye medlemmer. Denne formidlingsprosessen er viktig for at nye medlemmene forstår og tilegner seg de verdier, evner og kunnskaper som er nødvendig for å gjøre en jobb og bli akseptert i organisasjonen (Aasen 1987, Cox, 1993:164). Først og fremst dreier sosialisering seg om personlig utvikling og læring. Men også om tilpasning, innordning og sosial kontroll (Schiefloe 2003).

Sosialisering dreier seg om menneskenes **tilpasning** til fellesskapet på en rekke områder, og fellesskapets regler, verdier og normer former individene. For å bli oppfattet som en legitim aktør, må den enkelte tilpasse seg normene og de sosiale kodene i yrkesfellesskapet. Formelle og uformelle normer er å regne som en forskrift som sier hva som er riktig og uriktig atferd (Schiefloe 2006:143) og er viktig i sosialiseringprosessen. Dette henger igjen sammen med de synlige og usynlige kunnskaper, verdier, holdninger og normer som gir retning til menneskers måte å orientere seg og å forholde seg til hverandre på. Orden og stabilitet er viktig for et velfungerende sosialt liv. En ganske vanlig antagelse er at konformitet og etterlevelse av fellesskapets normer er viktig for at et fellesskap skal kunne fungere uten for mye uro og ødeleggende konflikter (Schiefloe 2003).

Sosial kontroll dreier seg om kontroll av andres atferd og kan være formell eller uformell. Uformell kontroll utøves av mennesker i det daglige sosiale liv, for eksempel i en profesjonsutøvers skolehverdag. Formell sosial kontroll er myndighetsutøvelse gjennom formelle regler og lover. Sosial kontroll dreier seg blant annet om *sanksjoner* (Schiefloe 2003: 292-294). Sosiale sanksjoner er virkemidler for å påvirke eller korrigere atferd i forhold til bestemte normer. Det skilles blant annet mellom formelle og uformelle sanksjoner (Schiefloe 2003).

Idealer forstås her som profesjonsutøvernes eller kadettene ideer om hva som er sentralt og viktig i utøvelsen av offisersyrket og hva som er mindre akseptabelt eller uten betydning. Iboende i disse idealene, er en rekke formelle og uformelle normer som kadettene sosialiseres inn i.

Det prototypiske idealet setter standarder for gruppe-medlemskap og gir normer for legitim deltakelse og atferd (Hogg & Reid 2006). I det ligger det at forestillinger om idealer, og hvordan disse virker i et praksisfellesskap, som for eksempel på Krigsskolen, på den ene siden virker samlende og inkluderende, men kan også virke ekskluderende.

I studien gjøres det en kobling mellom kadettene ideer om idealer og begrepet **profesjonell identitet**. Profesjoner har noen bestemte kjennetegn. Det dreier seg om en felles identitet, å inneha en bestemt og spesialisert kunnskap basert på utdanning, og det handler om etisk kodeks (Molander og Terum 2008). Profesjonell identitet viser til den personlige identitetsdannelsen som har med utøvelse av yrket å gjøre (Heggen 2008). Begrepet kan bare forstås som normativt og med skiftende betydning i møte med praksisfeltet. På et kollektivt nivå, og i motsetning til profesjonell identitet som er knyttet til den enkelte yrkesutøver, er **profesjonsidentitet** et eksempel på en kollektiv identitet. Profesjonsidentitet og profesjonell identitet er som regel to sammenfallende fenomener (Heggen 2008).

En profesjonell identitet er resultat av en prosess der møtet mellom en persons sosiale og kulturelle bakgrunn, og kunnskapen i utdanning og yrkesfelt er sentralt. Den nye kunnskapen som læres kobles til tidligere erfaring og integreres, eller den kan bli avvist som ugyldig fordi den er i motsetning til allerede etablerte oppfatninger. En slik prosess skaper tanker og ideer om hva det vil si å være en profesjonell yrkesutøver. Dette er avgjørende for hvordan kunnskap og erfaring blir oppfattet og hva som blir vurdert som viktig og mindre viktig i yrkesutøvelsen (Heggen 2008: 324). Særlig kan innlemming i et praksisfellesskap ha betydning for profesjonell identitet fordi det handler om å bli akseptert og verdsatt som en av oss (Heggen 2008:325 om Wenger).

Mest sannsynlig har kadettene ideer om idealer med seg når de begynner på skolen. Et flertall har erfaring fra Hæren og Forsvaret. Flere har deltatt i internasjonale operasjoner. På samme tid vil idealer, og profesjonell identitet, fortsette å skapes og stabiliseres i perioden på skolen.

Idealer og profesjonell identitet videreutvikles og stabiliseres i et praksisfellesskap blant kadettene. I tillegg gir skolen føringer til kadettene gjennom undervisning, instruktører og lærere. I et både sosialisering- og profesjonsperspektiv er det i praksisfellesskapet, altså i virke mellom kadettene, og kadettene og skolen, hvor kunnskaper, holdninger, verdier og normer eventuelt blir lært, avvist, akseptert og omformet.

4 Metode

Studien er basert på semistrukturerte intervjuer. I løpet av 2011 ble totalt 26 kadetter primært fra KS operativ, intervjuet om deres tid på skolen.

Først ble **13 kadetter under utdanning** intervjuet om hvordan de opplevde sammenhengen mellom teori og praksis og skolemiljø. De ble også spurt mer generelt om hvorfor de tror kadetter slutter. I intervjuene ble det vektlagt hva kadettene tenker om de som slutter, hva de mener karakteriserer dem og hvorfor de tror de slutter. Det var diskusjoner om hva kadettene tenker om mangfold i Hæren. Det ble gjennomført samtaler med fire par (to og to), og fem enkeltvis.

For å finne ut hvordan de som hadde avbrutt utdanningen opplevde krigsskoleutdanningen og de bakenforliggende årsakene til hvorfor de sluttet, intervjuet vi deretter **13 kadetter som hadde sluttet**, eller hadde vurdert å slutte (tre). Disse hadde gått minimum et halvt år på Krigsskolen. Informantene i denne gruppen fordelte seg jevnt mellom gutter og jenter. Vi var ikke i kontakt med gjennomgående⁶ som sluttet i løpet av utdanningsperioden på Terningmoen. Fokus her er hva som skjer på Krigsskolen. Fem gutter som vi kontaktet ville ikke la seg intervju.

Resultatene av den første intervjurunden indikerte at kadetter under utdanning har en klar oppfattelse av hva som er sentralt i deres militære yrkesutøvelse og hva som skal til for at en kadett skal bli anerkjent av kadettfellesskapet. For å gå mer i dybden på dette og for å undersøke om dette kan relateres til kadetters avgang, ble kadettene som har sluttet spurt om idealer relatert til offisersrollen. Det ble lagt spurt om og diskutert om det fantes noen bestemte trekk som karakteriserer den ideelle offiser, i hvilken grad idealer ble snakket om, og idealer for hvem. Intervjuene av de som har sluttet vektla dessuten forholdet mellom

---

⁶ Se mer om gjennomgående i fotnote 4 side 8.

kadettene, derunder fremvekst av klikker, uformelle ledere, eventuelle kontroverser og eventuelle konflikter. Vi spurte om selve slutteprosessen; hvorfor sluttet de, var det spesielle hendelser som bidro til beslutningen, hvem var involvert i prosessen. Det ble også spurt om forhold som har med undervisningen, lærere og særlig instruktørene⁷. Guttene ble spurt om hva de mener om kvinner i Forsvaret.

Intervjuene av de som har sluttet ble delvis gjennomført over telefon, delvis ansikt til ansikt. Intervjuene varte fra en halvtime til nærmere to timer. Intervjuene forløp som åpne samtaler hvor intervjuguiden først og fremst var veiledende.

Informantene ble opplyst at det de sier ville bli håndtert slik at vedkommende ikke kan bli gjenkjent og dermed var sikret full anonymitet.

Sitatene i studien illustrerer påstander og funn. Studien kan karakteriseres som eksplorativ med en induktiv tilnærming

5 Om kadetters avgang fra profesjonsutdanningen

5.1 Slutteprosessen

For de fleste kadettene var det en lengre prosess å komme frem til at de ville avbryte utdanningen. Noen hadde fortrolige samtaler med andre kadetter og kulleledelsen⁸ om forhold de fant vanskelige. De fleste kadettene sier at de selv kom frem til at det var best å avbryte utdanningen, med unntak av to. En informant ble presset til å slutte imot vedkommendes vilje, og en annen ble bedt om å avbryte på grunnlag av en ikke bestått fysisk test.

Ansatte ved skolen sier derimot at få kadetter slutter av seg selv, men etter en periode med veiledning. Det skjer en bevisstgjøring av kadetten som gjør at kadetten selv velger å slutte. Det kan være vanskelig å konkretisere hvorfor de bør slutte, men de ansatte mener at enkelte kadettene ikke bør uteksamineres. Kadettene er sjelden uenig i at de bør avbryte utdanningen. Andre kadetter og overordnede hjelper dem å ta valget.

---

⁷ Instruktørene, vanligvis en til to per klasse, har den mest direkte kontakten med- og oppfølgingen av kadettene. Instruktørene er vanligvis erfarne offiserer som veileder kadettene i ulike militærfaglige disipliner. De kan være ansatt ved skolen eller de kan være eksterne.

⁸ Kulleledelsen består av en klasseforstander og noen instruktører.

Jenter opplever at de blir oppmuntret til å fortsette utdanningen. Jentene selv mener at skolen føler et press for å få dem gjennom krigsskoleutdanningen, med bakgrunn i det politiske målet om å rekruttere flere jenter til Forsvaret. Flere sier at skolen ikke burde rekruttere jenter fordi de er jenter i seg selv. Jentene vil bli verdsatt for sine lederegenskaper og kompetanse, og ikke på grunnlag av sitt kjønn.

Kadetter som avbryter utdanningen, må søke avskjed til skolerådet i form av en formell søknad som begrunner hvorfor de vil slutte. De egentlige årsakene er dermed ikke alltid reflektert i søknaden, forteller kadetter som har sluttet. Kadettene må møte personlig i skolerådet og fremlegge hvorfor de avbryter utdanningen. Kadettene skal bli forevist skriftlige advarsler hvis det er skolen som mener at en kadett av ulike årsaker ikke bør fortsette.

Det er flest kadetter som slutter første året, og færre avbryter andre og tredje året. Krigsskolen har begrenset statistikk over hvor mange eller hvem som slutter og når, men fra 2008 har det på operativ linje begynt totalt 196 kadetter, og per juni 2012 har 34 kadetter avbrutt utdanningen (17 %). Av disse har 18 jenter begynt og 8 jenter har sluttet.⁹ Det vil si at 44 % av jentene og 15 % av guttene har avbrutt den operative utdanningen i denne perioden.¹⁰ Disse har sin bakgrunn primært fra Hærens støttebataljoner, er fra andre steder i Forsvaret, eller er gjennomgående.

5.2 Årsaker til at kadettene slutter

Et gjennomgående trekk i **kadettene**s historier om hvorfor de avbryter studiet, er at de hadde problemer med å innfri forventninger om manøverorientert erfaring¹¹, særlig relatert til beherskelse av ledelse av troppen i strid. En gutt som har sluttet, sier det slik:

Jeg fant fort ut at dette ikke passet for meg og snakket mye med andre kadetter om dette. Det er en bra utdanning, men man tar mye av kunnskapen for gitt. Det som hærkadettene hadde fått inn med morsmelk, måtte vi andre lære på nytt. Det var typiske hærting som enkeltmannsferdigheter og lag i strid. Det var andre forventninger til å være offiser. Det handlet om å være best. Enten så passer du inn, eller så gjør du det ikke. Er man først frosset ut, så forblir du ute. Det går på

---

⁹ Mail fra Krigsskolen 4. juni 2012 bekrefter tallene.

¹⁰ 2011 kullet er ikke inkludert.

¹¹ Se fotnote 15 side 21 for videre beskrivelse av manøverbegrepet.

stoltheten å gi seg. Man blir skuffet fordi det var annerledes. Jeg fant meg bare ikke til rette. Det som gjaldt var særegent for Hæren, som troppen i strid.

Flere beskriver et litt barskt kadettmiljø som er vanskelig å bli en del av og en røff tilbakemeldingskultur. En kadett hadde forventet en avdelingsfølelse og et fellesskap og peker på miljøet blant kadettene og noen sterke personligheter som årsak til at han sluttet:

Jeg hadde forventninger til spenning og ikke minst å få en avdelingsfølelse. Det skulle være morsomt, man skulle bli godt kjent og gjøre ting i sammen. Komme inn i et miljø der man trives. Jeg kom aldri inn i et fellesskap og det stod ikke til forventningene. Det var hver mann hver for seg. Mye misnøye og negativ atmosfære. Jeg fikk ikke energi fra skolen. Jeg var vant til å være flink, men presterte ikke slik jeg var vant til. Det var måten ting ble gjort på. Sterke personligheter var vant til å være de beste og tøffeste. Det ble et litt hardt miljø. Man blir ikke løftet fram, man må slå seg fram. Dette trivdes jeg ikke i og hadde andre og bedre ting å gjøre. (gutt som har sluttet)

Ei jentes begrunnelse om å slutte kan relateres direkte til tilbakemeldingene:

Jeg sluttet fordi jeg grudde meg til å gå på skolen. Jeg grudde meg for å gjøre feil og bli plukket fra hverandre igjen. Orket ikke den konkurransen. Livet er for kort til å mistrives. I søknaden skrev jeg vel ikke akkurat at det var så forferdelig. Sa vel noe sånt som at dette ikke er noe for meg.

For mange av jentene er årsakene i tillegg relatert til guttekulturen:

Har tenkt på at jeg skulle slutte flere ganger. Man føler seg veldig alene. Flere jenter føler seg alene. Det er en opplevelse av å ikke føle en tilhørighet. Det er ikke det at ingen snakker med en. De er gutter og jeg er jente. Jeg er veldig sta og vil gjennomføre. Du er svak om du slutter. (jente under utdanning)

I tillegg påpeker flere at motivasjonen for å gjennomføre utdanningen var synkende. Noen kadetter beskriver at fysiske skader gjorde det vanskelig å holde tritt og svekket evnen til å gjennomføre øvelser. Dette bidro til at disse kadettene sakk akterut i forhold til de andre.

Noen få sier at de sluttet fordi utdanningen ble i overkant akademisk. Dette kan ha sammenheng med overgang til høyskole og opplevelsen av mengden teori. Dette kunne være interessant å følge med på i lys av høgskolemodellen.

Kadettene snakker forskjellig om tiden på skolen. Jentene er ofte mer kritiske til utdanningsmiljøet og er mer åpne om sine opplevelser. De peker også mer til konkrete hendelser og forhold ved utdanningen som bidrog til at de sluttet. Noen av guttene er mer tilbakeholdne til å snakke om sine opplevelser fra Krigsskolen. De peker mer på seg selv som årsak til at de forlot utdanningen, og sier at de ikke hadde tilstrekkelig erfaring og forutsetning for å gjennomføre utdanningen.

Kadetter under utdanning mener at flere av kadettene som avbryter utdanningen ikke egner seg som offiserer og ledere. De er av den oppfatning at kadetter fortsetter på skolen selv om de ikke innfrir krav om grunnleggende soldatferdigheter. Kadetter under utdanning sier at de ikke ønsker å arbeide sammen med disse kadettene som ikke faller inn under deres oppfattelse av den ideelle offiser i fortsettelsen av karrieren. De vil helst ikke ha dem på laget sitt i militære operasjoner, som for eksempel under øvelser, eller i virkelige operasjoner eksempelvis i Afghanistan.

Ansatte på skolen mener at de som slutter gjerne mistrives i lederrollen. De føler ikke mestring, men heller ubehag. De mangler ofte selvdisiplin og er gjerne ikke spesielt skoleflinke. De er kjennetegnet med usikkerhet, er nølende og fungerer kanskje ikke helt sosialt. For en del var nok valget om å søke Krigsskolen ikke bevisst nok, og skolen innfridde ikke til forventningene. En ansatt på skolen sier at det i noen tilfeller tas inn søkere som man i utgangspunktet er usikre på om er egnet. Samme ansatt mener at dette kan henge sammen med at antall søkere til krigsskolene er nedadgående og at krigsskolene dermed har en mindre søkermasse å velge ut fra enn tidligere.

Kadettene som har sluttet, kadetter under utdanning og ansatte på skolen synes å være enige om at de som slutter ofte ikke passet inn på Krigsskolen. Til tross for at kadettene har vært gjenstand for en omfattende utvelgelsesprosess, kan det virke som om seleksjonen fortsetter under utdanningen. Et sentralt spørsmål blir da om skolens undervisning er tilpasset det mangfoldet av oppgaver og roller som skal bekles etter endt utdanning og den bredden av kadetter som i utgangspunktet blir tatt opp til krigsskoleutdanningen.

6 Kadettenes ideer om offisersidealet

I intervjuene kom det frem et klart offisersideal som kadettene relaterer seg til. Kadettenes offisersideal ser ut til å bestå av følgende:

- Fysisk robusthet
- Sterk og klar ledelse
- Manøver og kamperfaring

6.1 Fysisk robusthet

Fysisk robusthet er et ufravikelig formet krav og ideal. Faget fysisk fostring følger kadettene i alle tre årene. Betydningen av utmerket fysisk form gjenspeiles i seleksjonen til Krigsskolen. Alle de fysiske minimumskravene under seleksjonsprosessen må bestås. Det er sjelden at det gjøres unntak.

Kadetter under utdanning påpeker at fremragende fysisk form er en forutsetning for å få tillit av kadettgruppa, og påpeker at offisersyrket tross alt er fysisk:

Man må være fysisk oppegående for å få tillit av de andre. Det er et fysisk yrke. (gutt under utdanning)

Flere av jentene mener at seleksjonskravene ikke er i samsvar med kravene til fysisk robusthet under utdanningen. Utdanningen er mye mer krevende. Ei jente forteller:

Selv om jeg gjorde det bra på de fysiske testene så var det ikke godt nok. Under opptak var det på en måte akseptert at jeg hang etter guttene, men på skolen forventet man at alle skulle prestere like bra. Skolen slakker på de fysiske kravene ved opptak, men man får det igjen når man kommer inn. (jente som har sluttet)

I relasjon til høye fysiske krav er det flere kadetter som snakker om skader de fikk under utdanningen og at skader blusset opp igjen fordi belastningen ble for stor. Det kan virke som det er akseptabelt med skadene i seg selv, men at det er mindre plausibelt at skaden synliggjøres. Det påpekes at kadettene er forventet å tåle skader:

Skaden ble veldig synlig og irriterte både faglærer og medkadetter. Jeg fikk beskjed om at en kadett ikke oppfører seg slik. I det ligger det at en kadett må tåle en slik skade. (jente under utdanning)

Noen kadetter forteller at selv om de har hatt med seg legeerklæring om å holde seg i ro så opplever de at instruktører ikke helt tror på dem:

Da jeg kom med legeerklæringen oppfattet jeg at instruktøren ikke trodde meg. Det ble en diskusjon mellom instruktørene om henvisningen var reell eller ei. De sa ofte at kommer du nå med en slik igjen. Det var nedverdiggende å komme med lappen. Legen kom til konklusjon at jeg burde være i ro. (jente under utdanning)

Fysisk fostring er en forutsetning som veier såpass tungt at selv om en kadett utviser godt lederskap, men ikke holder mål på det fysiske, vil vedkommende ikke bli regnet som en tilstrekkelig egnet soldat. En gutt under utdanning mener at er man ikke i stand til å bære sekken hjelper det ikke at man er en god leder.

På samme måte som kadettene vektlegger fysisk fostring formidler skolen viktigheten av fysisk robusthet. I skolens nye strategidokument er skolen beskrevet som kompetansesenter innen fysisk fostring i Hæren.

Ulike kilder stiller spørsmålstegn vedrørende de fysiske kravene relatert til soldatrollen. Sookermany (2010) spør for eksempel om idealet om soldaten i fremragende fysisk form, hvor man tradisjonelt har skilt mellom de som handler og de som utøver, er relevant i et moderne operasjonsmønster. I denne studien understreker begge intervjugruppene betydningen av fysisk robusthet. I forhold til Krigsskolen blir spørsmålet hvor fysisk robust må en kadett være for å kunne fylle de varierte stillingene som kadettene skal bekle etter endt utdanning. Et fåtall av kadettene blir troppssjefer i ekstremt fysisk krevende avdelinger eller i spesialstyrkene. Hvor går grensene for det som er rimelig å kreve og det som virker i noe overkant?

6.2 Sterk og klar ledelse

Krigsskolen fremstiller seg selv som en lederutdanning. Ett av skolens sentrale formål, er lederutvikling på sitt beste, og et hovedmål er å utvikle fremragende ledere i den militære

profesjon, fremhever strategidokumentet¹². På Krigsskolens hjemmeside står det at du får en unik lederutdanning som er krevende både praktisk og akademisk, fysisk og mentalt. Militært lederskap er et sentralt fag på skolen. Typiske funksjoner og oppgaver etter utdanningen er tjeneste som troppssjef, dvs. sjef for ca. 20 til 40 soldater, grunnleggende og videregående utdanning av soldatene i troppen, samt å lede troppen i å løse oppdrag både hjemme og i utenlandstjeneste (krigsskolen.no).

De fleste kadettene har erfaring med ledelse fra før de begynner på skolen. De har gått befalsskolen som er en praktisk rettet lederutdanning, og de har vært lagførere for soldater som er inne til førstegangstjeneste. Flere oppfatter seg selv som ledere allerede, og har ideer om ledelse basert på erfaring, utdanning og ikke minst fra kulturelle kodekser avhengig av hvor i Forsvaret de kommer fra.

Kadetter som har sluttet forteller at målet for de fleste kadetter er å bli troppssjef i en manøveravdeling. Ei jente beskriver idealkadetten relatert til troppssjefsrollen:

Dette idealet om troppssjefen i utmerket fysisk form og stor i kjeften. Dette ble aldri diskutert åpenlyst, og hadde det blitt lagt fram hadde det sikkert blitt flere protester. (jente som har sluttet)

Kadettene under utdanning er tydelige på at en kadett først og fremst er en dyktig leder som impliserer noen bestemte kjennetegn:

Mest av alt må kadettene fremstå som dyktige ledere. De må se betydningen av eksemplets makt, være klar og konsis, frempå, faglig dyktig, stille krav, ha høy mental kapasitet, kunne ta avgjørelser under vanskelige forhold, ha god fysisk form og er typisk ekstroverte typer, men kan også være introverte. (gutt under utdanning)

Flere av kadettene er opptatt av betydningen av selvtillit:

En kadett må fremstå med selvtillit, og er man for innadvendt er det vanskelig å få til dette yrket. (gutt under utdanning)

Kadetten ovenfor påpeker dessuten betydningen av mental robusthet. En ansatt på skolen fremhever viktigheten av mental robusthet forstått som selvinnsikt og tro på egen mestring.

---

¹² Se side 8 og 9 om Krigsskolens nye strategi.

Samme ansatt sier at det er ensomt å være leder i strid og at i disse situasjonene må man være sikker på det man gjør. I strid er det ikke rom for å være usikker.

På samme tid som kadettene under utdanning har ideer om hva som forventes av en militær leder, er de også tydelige på hva som er uakseptabelt. Kadetter under utdanning forteller om kadetter som har avbrutt utdanningen:

Flere manglet egenskapene som skal til for å bli ledere. De var for eksempel forsiktede typer, gjerne ustrukturerte, uklare, utydelige og nølende. De kunne ikke håndtere usikkerhet og grudde seg til utfordringer. Flere fremstod som usikre på seg selv. De hadde ikke selvtillit til å si hva de egentlig ønsket. (gutt under utdanning)

De negative kjennetegnene fremstår som tydelig kontrast til hva som forventes av en militær leder. For eksempel, mellom ”klar og konsis”, og ”uklar, utydelig og nølende”. I sitatet ovenfor fremheves usikkerhet som en mindre ønsket offisersegenskap blant kadettene. Syversen (2001:49) beskriver noe av det samme i en antropologisk studie av Forsvaret. I motsetning til offiserene i Luftforsvaret viste ikke offiserene fra Hæren usikkerhet. Syversen (2001) fikk inntrykk av at det ikke var tillatt å signalisere usikkerhet blant hæroffiserene.

”Høy og mørk”, er et fremtredende uttrykk blant kadettene når de snakker om ledelse. ”Sterk og klar” er et annet og lignende begrep. Det er litt uklart hva begrepene betyr.

Måten kadettene bruker uttrykkene på gjør det fristende å dra paralleller til en tydelig og ekstrovert ledertype med en god porsjon selvtillit i motsetning til den litt mer usikre og nølende typen. Om det å være høy eller mørk eller sterk og klar, er å regne som en hedersbetegnelse avhenger av hvem som sier det. Blant kadettene som har sluttet, virker uttrykkene ofte negativt ladet. De antyder at dette betegner en bestemt type ledelse som de opplever autoritært og brautende, og som flere mener er i kontrast til klasseromsundervisningen.

Innen profesjoner er det vanlig å se beklagelser over at teori og praksis ikke er godt nok integrert (Grimen 2008:74). Kadetter under utdanning mener at lærere og instruktører har problemer med å koble teori og praksis i faget militært lederskap på en slik måte at undervisningen oppfattes som nyttig.

Min største skuffelse er at man ikke klarer å knytte sammen teori og praksis. Jeg er helt overrasket. (gutt under utdanning)

Kadetter som har sluttet sier at undervisningen i militært lederskap er sivil i tonen og balansert i fremstillingen av faget. Kadettene tar eksempelvis Jungs personlighetstest¹³ for å kartlegge den enkeltes ledelsesstil. Den enkelte skal videreutvikles i henhold til testen. I undervisningen vektlegges at ledere er forskjellige og at man skal utvikle seg basert på den man er. Videre lærer de om situasjonsbestemt ledelse og at de ikke må være på en bestemt måte. Dette samsvarer ikke alltid med praksis forteller en kadett som har sluttet:

Det var på øvelser og i praksis at idealet om høy og mørk ble fremelsket. Man skulle være ufin, så lenge man var faglig flink kunne man være så ufin som man ville. Dette ble fremelsket. Man kan vel være god leder uten å være drittsekk? Ikke å være høy og mørk innebærer at man er mer demokratisk, åpen for andre måter å gjøre det på, ydmyk, litt mer veik. (jente som har sluttet)

Begge intervjugruppene påpeker at det ikke alltid var sammenheng mellom undervisningen om militært lederskap og veiledning i felt. Mens kadetter under utdanning viser til mangel på integrasjon mellom teori og praksis, fastslår imidlertid kadetter som har sluttet at praksisopplæringen var i motsetning til den teoretiske undervisningen.

Kadetter under utdanning vektlegger noen aksepterte og uaksepterte kjennetegn relatert til ledelse av troppen i strid. På individnivå fremstår den ideelle kadett med en klar og besluttsom ledelsesstil og i den ypperste fysiske form. Men hva med betydningen av mer demokrati og åpenhet for andre måter å gjøre tingene på, som jenta i sitatet ovenfor er inne på?

---

¹³ Personlighetstest basert på Carl Jung og Isabel Myers-Briggs prinsipper.

6.3 Manøver¹⁴ og kamperfaring

Til tross for høgskolereformen viser undersøkelser at praksis og erfaringsbasert kunnskap fortsatt oppfattes som svært viktig innen profesjonsutdanningene (Karsetk og Kyvik 1999, Haaland 2008).¹⁵ Kadettene i denne studien understreker at det militære yrket er praktisk:

Den ideelle kadett skulle være praktisk flink: Være flink med våpen og ha den ypperste fysiske form. (gutt som har sluttet)

Som i andre organisasjoner er det i Hæren et hierarki på hva slags stillinger og erfaring som gir prestisje og anseelse. Kadetter som har sluttet mener det er erfaring fra manøveravdelinger som betyr noe blant kadettene:

Det er manøver som gjelder. Man kommer fra manøver og skal til manøver. (jente som har sluttet)

Kadetter som har sluttet understreker at beherskelse av stridsteknikk var viktig blant kadettene. Det var begrenset rom for annen kunnskap og erfaring fra eksempelvis støtteavdelinger eller fra andre forsvarsgrener. Kadetter som har sluttet bemerker at skolen er lagt opp for infanterister. Dette sier noe om hva slag praktisk kunnskap de toneangivende kadettene oppfatter som sentralt i utøvelsen av det militære yrket.

Militært ansatte ved skolen vektlegger at deltakelse i internasjonale operasjoner gir anseelse blant kadettene. De mener at den kanskje mest statushevende erfaring er å ha vært i direkte kamphandlinger. En gutt som har sluttet forteller om holdninger til kule effekter og at det i hans kull gjaldt å se ut som kommandosoldater:

Det var en del holdninger til å ha kule effekter, mer enn å gå i korrekt uniform. Det var vanlig i avdeling at man kunne bruke kule effekter lagd av sivile firma. Det ble en del diskusjoner rundt dette da skolen forbyr kadettene å bruke disse effektene. Det gjaldt å se ut som kommandosoldater som de amerikanske Navy Seals/Marinejegere. Det gjaldt å ligne spesialsoldater så mye som mulig. For eksempel gikk kadetter fra

---

¹⁴ Det er kadettene som har sluttet som introduserer manøverbegrepet. I avdelingssammenheng refererer de vanligvis til våpengrenene infanteri og kavaleri og i avdelingssammenheng til Panserbataljonen, 2. bataljonen, Telemark bataljon, ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, and Reconnaissance). Kunnskapsmessig refererer de ofte til beherskelse av ledelse av troppe i strid, enkeltmannsferdigheter (grunnleggende soldatdisipliner som fore eksempel våpen, stridsteknikk, samband og sanitet), og generelt til det å beherske det feltmessige.

¹⁵ Publikasjonen er en evaluering av høgskolereformen generelt. Krigsskolen var ikke en del av denne undersøkelsen.

Forsvarets Spesialkommando (FSK)¹⁶ uten hodeplagg. De var for kule til å bære hodeplagg.

Et sentralt fag på Krigsskolen relatert til manøver er landmakt med emnene taktikk og operasjoner og skyte- og våpentjeneste. I et internt notat om generell offiserskompetanse, skrevet som innspill til strategiprosessen, knyttes ekspertise til evnen å fylle sin funksjon og rolle under gjennomføringen av kampoperasjoner (Hokstad 2011:6). Det understrekes at den generelle evnen til å utkjempe slag og trefninger i et høyintensivt stridsmiljø er den kompetansen som offisersgjerningen står og faller på. Denne kompetansen skal derfor vektlegges. Hokstad (2011) fortsetter: Kamp er således dimensjonerende for begrepet generell offiserskompetanse og definerende for profesjonen.

I følge kadetter under utdanning, er faget landmakt kjernen i utøvelsen av den militære profesjon og svært relevant for senere oppgaver i Hæren. Flere kadetter under utdanning mener også at det er her du finner de dyktige militære lederne. De mener at instruktørene herfra besitter viktig og sentral militærfaglig kompetanse, og høster stor respekt blant kadettene.

Oppsummeringsvis beskriver begge intervjugruppene den militære profesjon som praktisk. Det var den feltmessige kunnskapen som betydde noe blant kadettene. Kadetter som har sluttet understreker at manøver- og kamperfaring gir prestisje blant kadettene. Kunnskap om stridsteknikk rangeres høyt, gjerne kombinert med erfaring fra Afghanistan og deltakelse i reelle stridssituasjoner. Kadetter fra manøveravdelinger ser ut til å slutte opp om dette idealet, i hvert fall ifølge kadetter som har sluttet. De blir dermed frontfigurer for en bestemt yrkesinnretning og en bestemt måte å utøve yrket på.

6.4 Profesjonell identitet eller subkultur

Diskusjonen av idealer kretser rundt temaet profesjonell identitet, hvor profesjonell identitet viser til den personlige identitetsdannelsen som har med utøvelse av yrket å gjøre (Heggen 2008). Begrepet kan bare forstås som normativt og med skiftende betydning i møte med praksisfeltet.

---

¹⁶ Kadetter med bakgrunn fra FSK er en liten minoritet på skolen. Det er ikke alle kull som har kadetter med denne bakgrunnen.

Profesjonell identitet kan forstås som en bevisst oppfatning av meg som yrkesutøver, når det gjelder type egenskaper, verdier og holdninger, hva slags etiske retningslinjer, eller hva slags ferdigheter eller kunnskaper som konstituerer meg som en god yrkesutøver. Det handler om selvpresentasjon av ei yrkesrolle her og nå (Heggen 2008:324).

Profesjonell identitet kan forstås som de egenskapene, holdningene og ferdighetene som er forventet av en respektert militær profesjonsutøver. Fremstillingen kan sees som en oppsummering av formelle og uformelle normer, kunnskap og egenskaper som synes å regulere atferd og diskurs mellom kadettene:

Profesjonell identitet/ideal	Fysisk robusthet	Ledelse og militært lederskap	Yrkesorientering
Viktige kjennetegn	Er på topp fysisk. Kunne bære sekken. Gjennomføre stridskurset. Skader må man tåle. <i>Viktig</i>	Sterk og klar. Tydelig, frempå, tar initiativ, gjerne ekstrovert type. Mental robusthet. Ta beslutninger under vanskelige situasjoner. <i>Viktig</i>	Praktisk orientert. Orientering mot troppen i strid. Erfaring fra manøverbataljoner og internasjonale operasjoner. Kunnskap om stridsteknikk . <i>Viktig</i>
Negative eller irrelevante kjennetegn	Ikke tilstrekkelig fysisk form. Sinke laget. <i>Negativt</i>	Uklar, usikker, nølende, tvilende, får ikke folk med seg, ustrukturert. Demokratisk. <i>Negativt</i>	Erfaring fra Hærens støtteavdelinger og fra andre steder i Forsvaret. <i>Irrelevant</i>

(Tabell 1: Fremstilling av viktige og mindre viktige kjennetegn relatert til offisersrollen)

Den første raden viser til kjennetegn, som for eksempel fysisk robusthet, som synes å være viktig blant kadettene. Den andre raden er kjennetegn regnet som negative i forhold til offisersrollen, eksempelvis å være usikker og nølende. Generelt er disse kjennetegnene i motsetningsforhold til de beskrevne idealene.

Enkelte norske forskere har sett på soldatidentiteten relatert til det økte omfanget av internasjonale operasjoner. Haaland (2010) viser til at det tradisjonelt er flere identiteter blant

norske offiserer. Norske soldaters identitet relateres til å forsvare nasjonen, det å være statsansatt og det å være kriger. Hun konkluderer at offiserer på et høyere nivå fortsatt identifiserer seg med alle tre identitetene, med vekt på å forsvare nasjonen. På den andre siden viser hun til økende oppslutning om krigerideal i enkelte deler av de militære styrkene. Hun understreker at stridskompetanse er regnet som militær kjernekompetanse.

Bjørnstad (2011:27) stiller spørsmål om den norske soldatens identitet er i ferd med å bevege seg fra å være en soldat for folket og nasjonen til å være en soldat for NATO alliansen. Han påpeker at den norske soldats identitet tuftet på ideer om fredssoldaten, er under endring. Han mener at Afghanistan utgjør et vannskille i den offentlige debatt om hva som utgjør den gode soldat. Han sier videre at norske soldater i langt større grad utfører samme kamprelaterte handlinger som briter og amerikanere, og kommer i konflikt med kravet om samsvar mellom sivile og militære verdier. Brunborg (2008: 72) i en diskusjon om ulike verdigrunnlag, hevder at stilt overfor krigens blinde naturkraft, er det fortsatt "the hard values of the battlefield" som gjelder.

Ideer om idealer relatert til manøver og strid kan knyttes til en subkultur blant kadettene og kan kobles til en profesjonell identitet. Stridskompetanse er en generell kjernekompetanse i et utdanningsløp på Krigsskolen og må sies å være profesjonens kjerne. Og som både Haaland, Bjørnstad og Brunborg indikerer, ti år i Afghanistan påvirker Forsvarets ansatte, og medvirker til ideer om idealer og identitet. Om denne subkulturen er uttrykk for en identitet som er på linje med eller eventuelt i kontrast til det øvrige offiserskorpset i Hæren, er et spørsmål som bør undersøkes videre.

7 Offisersidealet og kadettene praksisfellesskap

De beskrevne idealene har konsekvenser for hvordan kadettene forholder seg til hverandre. I det videre diskuteres det hvordan idealene ser ut til å virke inn dels i samspillet mellom kadettene og dels mellom kadettene og skolen. Basert på kadettene ideer om idealer og det faktum at idealer setter standarder for gruppedlemskap og gir normer for legitim deltakelse og atferd (Hogg og Reid 2006), reises det spørsmål om det skjer det noe i kadettene praksisfellesskap, som kan relateres til at kadetter avbryter utdanningen sin. Diskusjonen tar for seg temaene:

- Etablering av inn- og utgrupper
- Innordning eller motstand
- Konstruktiv eller destruktiv tilbakemeldingskultur
- Jenter i guttekultur

Temaene er dels valgt med bakgrunn i samtalen med kadettene og dels som begreper som bidrar til å belyse sider ved Krigskolens sosialiseringprosesser.

7.1 Inn- eller utgrupper?

Flere sier at det danner seg grupper basert på avdeling, våpengren og erfaring:

Det er en sterk kjerne med mest militær erfaring og som snakker høyest. De kommer dels fra manøver eller ISTAR bataljoner. (gutt som har sluttet)

Kadetter som har sluttet beskriver at sterke personligheter¹⁷ med erfaring fra manøveravdelinger ofte hadde en dominant rolle blant kadettene. En gutt som har sluttet, påpeker at det var et skille mellom kadettene fra manøvermiljøet og de andre:

Vi andre som ikke hadde erfaring fra manøveravdelinger, ble stående som rekrutter. Dette skapte et sterkt skille. Vi fikk høre at vi var sjanseløse og at her kunne det gå bare en vei.

I kadettens uttrykksform virker det som en kadett er enten svak eller sterk. Denne todelingen er fremtredende. Blant kadetter som har sluttet, forbindes det å være sterk med noen bestemte verbale egenskaper. For eksempel å prate høyt og røft, å tørre å stå fram og si hva de mener, å skulle uttale seg hele tiden og sette sin mening foran andre. Man skulle være sterk og barsk. De sterke kadettene tillegges en brautende adferd som for eksempel at de kjører over andre, og er typisk «høy og mørk»¹⁸. Noen kadetter som har sluttet, kobler de sterke personlighetene til en dominant machokultur:

Hadde hørt om et spesielt miljø hvor man bygger store, sterke og staute krigskarere og hvor machokulturen dominerer. Vil man ende som en korttenkt infanterist som er glad i å jage rundt i skogen? (gutt som har sluttet)

¹⁷ Det er kadettene, både de som har sluttet og de som er under utdanning, som introduserer begrepene sterk personlighet, og sterke og svake kadetter.

¹⁸ Se kapittel 6. 2 side 18 om sterk og klar ledelse.

Det virker som kadetter må imøtekomme manøvermiljøets kollektive forestillinger om den ideelle soldat for å bli akseptert. Det ser ut til å være et motsetningsforhold mellom det å komme fra manøver-, i forhold til støtteavdelinger.¹⁹ Betydningen av manøver beskrives slik:

Du blir stemplet som dum om du ikke fikser stridsteknikk. Du kan tenke deg om du setter manøveroffiserer til å gjøre noe de ikke har lært. (jente under utdanning)

Kadetter som har sluttet er kjennetegnet med underskudd på den kunnskapen og erfaringen som skulle til for å prestere og bli akseptert:

Jeg var teknisk anlagt og det ble pekt på meg. Det ble et stempel på en måte. Det var greit nok. Jeg var god til å bære sekk og dra pulk, men kondisjonsløpene var ikke min greie. (gutt som har sluttet)

En gutt som har sluttet på Krigsskolen forteller at de toneangivende kadettene var spesielt negative til kadetter som hemmet laget under øvelser. Han understreker at det feltmessige er mye mer fremtredende i Hæren enn i Luft- og Sjøforsvaret. Andre studier understreker at det ikke er en selvfølge å bli inkludert i soldatfellesskapet. Ole Magnus Totland påpeker i en studie av Telemark bataljon at det stilles krav til den som vil være en av gutta (KILDEN 2009). Først og fremst må du være en god soldat. En som sinker gruppa eller setter andre i fare med feil vurderinger, risikerer å bli frosset ut. Totland understreker at årsaken er enkel: En soldat med utilstrekkelige fysiske evner medfører risiko for resten av laget. I Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) pågående studie av Forsvaret poengteres det at er man ikke en av gutta (uavhengig av kjønn), faller man raskt utenfor og ingen blir opprørt om man velger å forlate Forsvaret (Steder 2010: 23).

Få av kadettene som har sluttet, plasserer seg selv som del av manøverklikkene, ei heller som en typisk sterk personlighet. De fleste som har sluttet beskriver seg selv som midt på treet fagmessig. Flere sier at de er under middels særlig på det stridsmessige, ifølge dem selv i hovedsak fordi de mangler relevant operativ erfaring. Selv om de ikke var i front blant ”granatkasterne”²⁰, så var de heller ikke helt for seg selv. De fleste sier at de hadde venner på kullet som de diskuterte med underveis. En gutt som har sluttet forteller:

---

¹⁹ Generelt er manøveravdelinger i stridens front, som for eksempel Panserbataljonen og 2. bataljonen.

²⁰ Slangord for manøvermiljøet.

Hadde noen få gode venner, resten var bare overfladisk hvor det dreide seg om å gjøre det best og konkurrere hele tiden. Jeg hadde en grei plass i miljøet, men var ikke akkurat i front. Jeg holdt meg mest med familie, venner og kjæreste utenfor skolen.

Flere mener at kullledelsen har stor påvirkning på kadettene og hva slags kultur og holdninger som utvikles. Noen kadetter som har sluttet mener at enkelte instruktører blir sett opp til av de sterke kadettene, og instruktørene på sin side forherliger de sterke personlighetene.

Instruktørene bidrar dermed til å forsterke forskjellene mellom de som har erfaring og de som ikke har det, mener noen. Ei jente som har sluttet forteller:

Under øvelse infanteristrid var det andre ting som ble vektlagt. Man skulle være høy og mørk. Enkelte kadetter var forbilder. Også instruktørene forherliget disse. De som var mindre erfarne og mindre autoritær, ble slaktet. Flere som ikke hadde erfaring, ble trykt ned. Min bakgrunn var negativ. Jeg var forventet å ta ansvar. Det hjelper ikke når en ikke kan infanterifaget og ligger i bakgrunnen. Fikk beskjed at jeg er gråmus og de forventer mer av meg. Det var veldig nedbyggende. Jeg ble ikke veiledet i forhold til hvem jeg er. Det var forventet at jeg skulle være en annen enn den jeg er. Mine kvaliteter ble ikke verdsatt.

Noen kadetter som har sluttet, forteller at instruktører med bakgrunn fra støttevåpen hadde problemer med å bli akseptert av kadetter med lang erfaring fra manøveravdelinger. Det var liten respekt for disse, fortelles det. Flere erfarne kadetter skal ha reagert når instruktører gir tilbakemeldinger om stridsledelse, i deres øyne, uten å ha tilstrekkelig erfaring selv.

De uformelle manøverklikkene, hvor kadetter med tung militærfaglig bakgrunn samler seg, fremstår som toneangivende. Manøverklikkene kan betegnes som en inngruppe hvis medlemmer føler seg som spesielle og føler en særlig grad av lojalitet og tilhørighet til hverandre (Schiefløe 2003). De andre representerer en eller flere utgrupper. Utgruppene kan velge mellom ulike strategier på hvordan de forholder seg til inngruppen. Man kan innordne seg eller gi motstand, man kan ta avstand, eller man kan slutte.

7.2 Innordning eller motstand?

Sentralt i sosialisering er å innordne seg fellesskapets regler, normer og verdier. Flere av kadettene som har sluttet påpeker at medkadetter hører på, tar etter og ser opp til sterke

personligheter fra manøverklikkene. Flere hadde ydmyke holdninger i begynnelsen, men snart skal de ha tatt etter de sterkes holdninger og blitt mer lik disse. I kullene hvor det er kadetter fra spesialkommandoen, fremstår de som trendsettere, forteller ansatte på skolen:

Ofte er det enkeltkadetter fra spesialkommandoen som setter standarden. Det de sier er sant, de setter stemningen, og de andre kadettene tar til og med etter hvordan de går kledd.

Kadetter som har sluttet, forteller at få se de sterke personlighetene i mot. Det skal ha vært liten motstand og det var vanskelig for de andre å protestere på det som bli sagt eller gjort. Ei jente som har sluttet forteller:

Det var ingen som sa dem i mot. For eksempel, noen av de sterke personlighetene mente at homofile ikke burde være i Forsvaret, man skal tross alt dusje og sove i telt sammen. Videre at det var for mange traktorlesber. Det blir tatt til motmæle mot denne type ytringer av andre sterke kadetter. At slikt holder man for seg selv. Men de mer svake orker ikke å gå i mot, inkludert meg selv. Man har mer enn nok med å holde hodet over vannet, om man ikke skal kjempe mot denne typen holdninger også. Man har mer enn nok med seg selv.

Brorparten av de som har sluttet, mener at det kunne være vanskelig å komme til orde blant alle de sterke og fremtredende personlighetene. Mens noen få sa at de fleste hadde mulighet til å komme med ytringer og at det egentlig ikke var noen bestemte personligheter som dominerte miljøet.

En kontrovers som oppstår i kjølvannet av det dominante manøvermiljøet, er i forhold til skolens kunnskapsinnretning. En gutt som har sluttet, mener at de mest erfarne på skolen bekjemper skolens løsninger på bakgrunn av erfaring og tidligere kunnskap. Dette kunne skape en del uro og støy ofte i felt:

De med mest operativ erfaring utfordrer skolens løsninger. Dette skjedde særlig i felt når det faktisk er en reell situasjon. For eksempel når laget skulle forberede stillingsbesettelse. De med mest erfaring mente at de hadde bedre greie på dette enn instruktørene. Ute i Hæren hadde man lært andre ting. Dette lagde en del dårlig stemning og problemer. Etter første feltøvelsen, var det mye surmuling fra de erfarne som mente at det ble for enkelt og de kjedet seg. (gutt som har sluttet)

Samme kadett sier at det var mer sjeldent at sterke kadetter utfordret i taktikkfaget. I ledelsesfaget skal kadetter ha utfordret ideer om transformasjonsledelse og mente at den type ledelse ikke egnet seg ovenfor soldatene som måtte styres og kontrolleres. Videre forteller en tidligere kadett om hvordan valg av kullnavn førte til diskusjoner mellom kullet og skolen. Kullet skal ha argumentert for å ta navnet til marinejeger Bolle²¹:

Kadettene ville ha Bolle fordi han var mer tidsriktig og representerte det ypperste av kampenheter og lederskap. (gutt som har sluttet)

Kullet fikk avslag fra komiteen fordi det var usikkerhet knyttet til hans aksjoner og om han skulle få krigskorset. Det ble en del protester på dette i kullet, forteller kadetten videre. Flere skal ha ment at den opprinnelige lista ikke er relevant, da personene kommer fra andre verdenskrig og bakover. Kadettene ville heller ha tidsriktige kullnavn som Bolle, Wenneberg²² og Lian²³.

Ifølge kadetter som har sluttet, virker det som de fleste innordner seg manøvermiljøets standarder og normer for hva som gjelder, basert på idealene. I så henseende fremstår de sterke personlighetene fra manøvermiljøet som sosialiseringssagenter eller trendsettere. Det var også få som sa de sterke personlighetene fra manøvermiljøet i mot. Det var liten motstand og få konflikter. Noen er inne på at det er fordi man ikke orket å ta til motmæle. Da kan det virke som det blant kadettene, er begrenset rom for alternative meninger og ideer om offisersidealet enn det som manøvermiljøet representerer.

7.3 Destruktiv eller konstruktiv tilbakemeldingskultur?

Tilbakemeldinger eller evalueringer er en sentral del av kadetthverdagen og blir brukt aktivt for både ros og ris. Sosiale sanksjoner (Schiefløe 2003) er virkemidler for å korrigere atferd i forhold til bestemte normer. De mest vanlige formelle sanksjonene er tjenesteuttalelser og medarbeidersamtaler. De mindre formelle tilbakemeldingsseansene skjer stort sett kollektivt i felt og under øvelser. Kadettene blir evaluert av hverandre og av kulleledelsen. Ansatte ved

---

²¹ Bolle, som tilhørte Marinejegerkommandoen, var i flere år omtalt som en av Norges fremste soldater i forsvarskretser. Etter hans død ble det også kjent at Trond André Bolle var en av de tre ukjente spesialsoldatene som smuglet hjem Skah-barna fra Marokko i 2009. Bolle ble innstilt til Krigskorset for eksepsjonell innsats i Afghanistan-krigen allerede i 2005. Orlogskaptein og marinejeger Trond André Bolle ble hedret med Krigskorset med sverd post mortem 8. mai 2011 (Aftenposten 21. januar 2011).

²² Major Rune Wenneberg ble rikskjendis over natten den 27. september, da VG omtalte magasinet Alfas reportasje fra Afghanistan (Aftenposten 10. oktober 2010)

²³ Kaptein Jørg Lian ble i 2011 tildelt Krigskorset med sverd «for å ha utvist særlig fremragende tapperhet og ledelse under internasjonale operasjoner i Afghanistan i 2009 (Wikipedia).

skolen sier at gruppene kan bli satt sammen slik at tilbakemeldinger når frem til de som trenger det. Kadetter under utdanning forteller at det åpent gis direkte beskjed til de svakeste at de ikke passer inn:

Det er et ærlig miljø, høyt under taket med en direkte tone og hvor de svakeste får høre direkte at de ikke passer inn. (gutt under utdanning)

Kadetter under utdanning mener at det på den ene siden er høyt under taket og rom for ”å gå på trynet og gjøre feil”. På samme tid sier andre at kadetter med annerledes meninger ikke blir ”regnet med”. Ofte er disse kadettene positive til tilbakemeldinger, særlig i ledelsesutviklingsøyemed.

Flere som har sluttet beskriver tilbakemeldingene og kommunikasjonen i overkant og til tider nedbrytende. Flere påpeker at noen få fra kullledelsen og kadettene stod for de mer negative korreksene. Ei jente som har sluttet beskriver hvordan hun opplever tilbakemeldingene og kommunikasjonen generelt:

Måten å bli tiltalt på var en helt annen i avdeling. Har vært leder selv og vant til en mer konstruktiv kommunikasjon. Her skulle vi brytes ned for så å bygges opp igjen. Hadde hørt om dette, men var helt overrasket. Jeg bet i meg alt for mye. Jeg endret meg til å tro at jeg var en dårlig leder.

Kadetter som har sluttet, beskriver at de særlig får krasse tilbakemeldinger relatert til beherskelse av ledelse av troppen i strid. Særlig jentene reagerer negativt på måten tilbakemeldingsregimet blir praktisert. Ei jente som har sluttet beskriver en liten positiv tilbakemeldingskultur basert på at alle skal inn i samme infanteristform:

Instruktørene var lite positive. Det var aldri noen positive tilbakemeldinger. Jeg fikk mindre selvtillit enn da jeg startet. Det var forventet at jeg skulle være på samme stadiet som infanteristene etter øvelse grunnlag. Det ble en nedadgående spiral pga alle de negative tilbakemeldingene. Alle skal inn i den samme form, forstått som infanterist.

På øvelser får kadettene tilbakemeldinger om hvordan de gjør det under et angrep. Flere påpeker at det er dette de mest av alt blir målt på: Man skal være klar og tydelig, ha oversikt, styre laget og skjønne hva troppssjefen vil. Flere påpeker at deres grad av fysisk robusthet og

hvordan de taklet det feltmessige ble spesielt lagt merke til under stridskurset og på turen over Hardangervidda:

På stridskurset ble jeg selvfølgelig rangert lavest av laget fordi jeg er fysisk svakere enn de andre. Overraskende nok sa veilederen at jeg hadde andre kvaliteter og bidrog med motivasjon som er vel så viktig. Det er et unntak at en veileder påpeker viktighet av andre egenskaper enn det å være fysisk sterk. (jente under utdanning)

Noen kadetter mener de blir evaluert hele tiden, du aldri vet når, og kriteriene er uklare:

I en medarbeidersamtale med kullsjefen fikk jeg beskjed om at han har en perm med notater om meg og at jeg blir målt hele tiden. Vi vet ikke når vi blir vurdert. (jente under utdanning)

Flere kadetter kobler tilbakemeldingene til en konkurransementalitet som enkelte fra kullledelsen bidrar til å forsterke. Kadetter som har sluttet mener at kullledelsen ikke burde ha så mye makt og at de legger opp til en usunn konkurranse. En gutt som har sluttet sier at kullet ble fortalt at det er en krevende utdanning og at de ikke skulle tro at alle vil bli uteksaminert. Ei jente beskriver konkurransen slik:

Man frydet seg nærmest når det gikk galt for noen. Det var veldig konkurransepreget. Noe som ble pisket opp av instruktørene. Det var på en måte alle mot alle. Det var ikke noe godt læringsmiljø. Burde være rom for å gjøre feil. Det ble lettere å stille seg i bakgrunnen. (jente som har sluttet)

Den utstrakte tilbakemeldingskulturen på Krigsskolen er et eksempel på at kadettene korrigerer hverandres atferd i henhold til bestemte idealer og normer. Andre studier påpeker at seleksjons- og rekrutteringsprosessen kombinert med en klar fremstilt kultur gjør at Forsvarets personell veldig raskt blir lik hverandre og alle er meget påpasselige med å håndheve korrekt atferd (Steder 2010:23).

7.4 Jenter i en guttekultur

Det er gjort flere studier på hvorfor kvinner forlater Forsvaret (Kristiansen og Boe 2008, Kristiansen 2010, Steder 2010), og som kan relateres til at Forsvaret har problemer med å beholde kvinner i operative stillinger (Steder 2010:34). Undersøkelser viser at årsakene til at jentene slutter i Forsvaret er ulike, men en forklaring er relatert til at jentene ikke føler seg

velkomne (Steder 2010). Steder (2010) påpeker at motstanden og ubehaget er størst i de operative delene av Forsvaret hvor det er færrest kvinner.

Krigsskolen kan sies å være en utdanningsinstitusjon og en operativ virksomhet på samme tid. I det manøverorienterte utdanningsmiljøet er jentene en liten minoritet. Jentene i denne studien forteller om en ensom tilværelse blant guttene i klassen og i lagssammenheng. Ei jente under utdanning forteller om hennes opplevelse av å være en liten minoritet:

I et allerede mannsdominert miljø, måtte jeg stå på ekstra. Dette er en kavalerist/infanteristrettet utdanning. De andre fra manøvermiljøet lå alltid foran meg. Jeg kunne aldri hevde meg. Det er lettere å være flere jenter. Vi hjelper hverandre.

Jentene forteller at ”manøver er guttenes banehalvdel”, og at man må være veldig stridsdyktig og fysisk sterk for å bli en del av dette. Hvis ikke blir man avvist:

Jeg var i utgangspunktet en guttejente og overrasket over å bli avvist. Først prøvde jeg å være som guttene. (jente som har sluttet)

I mannsdominerte profesjoner som Forsvaret, vil den store majoriteten av menn sette standarden for hvilke preferanser som gjelder i et yrkesfellesskap, og noe som kan være (men ikke nødvendigvis) i motsetningsforhold til preferansene til den kvinnelige minoriteten. Studier viser at kvinner og menn balanserer profesjonsinteresser og karriereveier på ulike måter og at endrede kjønns sammensetninger skaper spenninger mellom gamle og nye maskulinitets- og femininitetskonstruksjoner (Dahle 2008:226). Den mannlige utformingen av den militære yrkesrollen står for det kulturelt sett velkjente og aksepterte. Mannlige profesjoner representerer fortsatt standarden og legger premisser for hva som skal anerkjennes som gyldig kunnskap (Se for eksempel Dahle 2008). Ingalls og Andreassen (2009) stiller spørsmål om den egentlige barrieren mot økt integrasjon av kvinner i Forsvaret er relatert til det uttrykket krigerrollen får i en maskulint dominert organisasjon. På linje med studiene ovenfor, forteller jentene i denne studien at de nærmest måtte være som gutter og hentyder at det er guttenes standard eller idealer som gjelder:

Jenter skal være som guttene. Kravene skal være det samme for alle sier guttene. De syntes det er urettferdig at jenter får særbehandling. Krigen er lik for alle. Slitsomt å høre på dette. Ikke jeg som har bestemt kravene. Dette ble aldri diskutert under ordnede forhold, men kom gjerne som sleivete kommentarer på skytebanen. Man er

fredet i sanitetsfeltet. Det er eget fagfelt og man er blant sine egne. (jente under utdanning)

Blant guttene er det ulike oppfatninger om jentene. På den ene siden fremstår de som positive til jenter i Forsvaret: ”Det er i selv er bra med jenter i Forsvaret og Forsvaret har bruk for dem”. Noen mener det ikke er noe spesielt problematisk å være jente på skolen og de klarer seg helt fint. På den andre siden sier flere av guttene at det kan være vanskelig å være jente. Kadetter er dårlige til å oppføre seg og jentene får ikke være i fred. Alle damer skal sjekkes opp. Dessuten må jentene prestere ekstra bra for å bli akseptert og sliter ofte med de fysiske kravene. Både jenter og gutter mener det kreves mer av jentene:

Jentene må hele veien bevise at de duger, være tøffe, og kanskje tøffere enn guttene. Jentene er mer utsatt for rykter fordi de er minoritet og dermed veldig synlige. Det blir særlig lagt merke til og det huskes når jenter gjør feil, og de blir fort stemplet at slik er de. Å rette opp feil tar lang tid for jenter, om det i det hele tatt lar seg gjøre. (gutt under utdanning)

På samme tid stiller guttene strenge krav til jentene og flere er i mot særbehandling. De kobler jentenes fysikk til stridsrelaterte situasjoner:

De fysiske kravene må være det samme. Jeg veier like mye om det er gutt eller jente som skal bære meg. Alle må kunne bære den tyngste i troppen. Tenk om en blir teamet opp med en eller ei som ikke klare å bære en opp av skyttergruppen. (gutt som har sluttet)

En del av guttene er av den oppfatning at jentene kvoterer til Forsvaret. Noen gutter mener at jenter blir kvotert inn for å tilfredsstille politikerne. Flere er imot dette og vil ikke at jenter skal bli skjøvet foran.

På lik linje med guttene som har sluttet, beskriver jentene som har sluttet, hvorav de fleste har begrenset operativ erfaring fra før, at det på Krigsskolen var utfordrende å innfri de manøverorienterte idealene. Det var nesten umulig å bli en del av det maskuline manøvermiljøet. For å bli akseptert, måtte de nærmest bli som guttene. Da virker det som jentene må bli kadetter basert på guttenes, eller mer presist, det manøverorienterte kadettfellesskapets premisser.

8 Avslutning

I krigsskoleutdanningen skjer det en sosialisering inn i yrket og dets yrkeskultur. Selv om enkelte studier viser at studenter generelt sett har verdiene og holdningene med seg, er det en utbredt forståelse for at det skjer en omfattende sosialisering under profesjonsutdanninger særlig. Denne prosessen har betydning for den enkeltes yrkesutøver preferanser og valg i yrkessammenheng, som blant annet avgang fra profesjonsutdanningen.

På Krigsskolen fremstår det som kadettene forventes å oppfylle noen idealer forbundet med fysisk robusthet, sterk og klar ledelse og erfaring fra manøveravdelinger og strid. Et gjennomgående trekk i historiene til kadettene som har sluttet er at de hadde problemer med å innfri forventninger knyttet til disse idealene. Dette bidro til beslutningen om å forlate utdanningen.

Ideer om idealer ser ut til å virke på en bestemt måte blant kadettene, og mellom kadettene og skolen. Idealer og identitet både skapes, videreutvikles og stabiliseres i et praksisfellesskap. Idealer setter standarder for deltakelse i grupper og gir normer for legitim deltakelse. I det ligger det at forestillinger om idealer, og hvordan disse virker i et fellesskap, på den ene siden virker samlende og inkluderende, men kan også virke ekskluderende. Denne klare oppfatningen av hva som er sentralt i den militære yrkesutøvelsen, er også grobunn for avstandtagen og eksklusjon av de kadettene som er bærere av egenskaper og kunnskap som ikke passer inn i oppfatningen for hva som er en god soldat. Manøverorienterte idealer virker å være dominant og internalisert på en slik måte at disse ideene bidrar til å ekskludere gutter og jenter som ikke har erfaring fra manøveravdelinger. Er denne identiteten og subkulturen blant kadettene overførbar til det øvrige personellet i Hæren? Dette er et interessant spørsmål som bør undersøkes videre.

Kadettenes ideer om idealoffiseren bryter mot de mer usynlige mangfoldsvariablene, eksempelvis kadettene erfaring og kunnskap. Da virker det å være begrenset rom for annen kunnskap og erfaring enn det som de toneangivende manøverorienterte kadettene fremelsker. Idealene og hvordan de virker i kadettene praksisfellesskap bidrar da til å skape likhet og konformitet i kontrast til mangfold.

I lys av det politiske målet om mer mangfold i Forsvaret oppstår det dermed noen dilemmaer og spørsmål som Krigsskolen må forholde seg til. Et dilemma er forholdet mellom mangfold og konformitet. Hvordan skal Krigsskolen innfri det politiske kravet om mangfold, når etterlevelse av fellesskapets normer og idealer bidrar til felles referanseramme, korpsånd og tilhørighet, men som også medvirker til konformitet og virker ekskluderende?

Et annet sentralt spørsmål er om Krigsskolens formidling av kunnskap bidrar til å vedlikeholde det noe konformt innrettede kadettmiljøet. På den ene siden synes kadettene ideer om idealer og skolens formidling av hva som gjelder som hånd i hanske, for eksempel i vektlegging av fysisk robusthet og viktigheten av stridskompetanse. På den andre siden omstrukturerer skolen utdanningen. Utdanningen legges opp på en slik måte at kadetter med ulik erfaringsbakgrunn skulle kunne ha bedre forutsetning for å gjennomføre utdanningen. Kanskje er det denne omstruktureringen som skal til for å skape en bedre balanse mellom mangfold og konformitet på Krigsskolen?

Et viktig spørsmål er om denne omorganiseringen vil kunne bidra til at kadetter i større grad opplever at Krigsskolen tilbyr en utdanning som er tilpasset det mangfoldet av oppgaver, stillinger og roller som skal besittes etter at de er ferdige med utdanningen. Et annet og relatert spørsmål er om omorganiseringen vil bidra til at undervisningen bedre fanger opp den bredden av kadetter som er blitt selektert og tatt opp til utdanningen. Til slutt, vil den strukturelle endringen kunne bidra til at flere kadetter med ulik bakgrunn og erfaring gjennomfører utdanningen? For at Krigsskolen skal kunne vurdere effekten av omstruktureringen vil det være nyttig med en evaluering av den nye ordningen etter noen års virke.

Litteraturliste

- [Aasen](#), Petter (1987), *Atferdsproblemer: innføring i pedagogisk analyse*, [Cappelen](#)
- Andreassen B, Ingalls C (2009), "Genderperspektivet og norsk militær profesjonsidentitet", i Edstrøm, Lunde, Haaland (red.), *Krigerkultur i fredsnasjon*, Abstrakt forlag
- Abrahamsen, Bente (2008), "Profesjoner og karrierer", i Molander og Terum (red) *Profesjonsstudier*, Universitetsforlaget
- Bang, Henning (2011), *Organisasjonskultur*, Universitetsforlaget
- Brunborg, Ole Martin (2008), *På sporet av norsk krigerkultur: Norske militære holdninger til krig og bruk av militærmakt ved begynnelsen av to århundrer*, masteroppgave Forsvares høgskole
- Bjørnstad, TC (2011), "Fra soldater av folket til soldater for staten". *Sosiologi i dag*, Årgang 41, Nr 1/2011
- Cafario, Giuseppe (2006), *Handbook of Sociology of the Military*, Springer
- Cox, Taylor Jr (1993), *Cultural diversity in organizations: theory, research, and practice*, San Francisco, Calif.
- Dauglas, Mary (1997), *Rent og Urent: En analyse av forestillinger omkring urenhet og tabu*, Pax Forlag
- Edstrøm, Lunde, Matlary (2010 red.), *Uniformitet eller mangfold?* Abstrakt forlag
- Edstrøm, Lunde, Matlary (2009 red.), *Krigerkultur i en fredsnasjon*, Abstrakt forlag
- Ellingsen, Karlsen, Kirkhaug, Røvik (2008), *Monolitt eller mosaikk? Pilotundersøkelse med særlig fokus på rekruttering av kvinner i Forsvaret og programutkast for studier av kultur i Forsvaret*, Norut, Northern Research Institute
- Enehaug, Gamperiene, Grimsmo (2010), *Krigsskolestudentenes motivasjon for utdanningsvalg og yrke*, Arbeidsforskningsinstituttet
- Hjelmeseth (1994), *Kvinner i Forsvaret: En ressurs eller en plage? Et studie av holdninger og oppfatninger blant kvinnelig og mannlig befal i Forsvaret*, Hovedoppgave januar 1994, rapport nr 27, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen
- Hogg & Reid (2006), "Social Identity, Self Categorization and the Communication of Group Norms", *Communication Theory* 16 page 7-30
- Høiback, Harald (2008), "Sideblikk: Forsvarets akademisering - En villkatt blant hermelineer"? i *Nytt Norsk Tidsskrift* 2008, nr 1
- Hofstede, Geert (1994): *Cultures and Organizations*, London, Harper Collins Business

- Hokstad, Svend Arne (2011): *En klarlegging av hva Krigsskolen legger i begrepet generell offiserskompetanse*, KS internt notat, Nr. 8 2011
- Haaland, Torunn Laugen (2008), *Small Forces with a Global outreach, Role Perception in the Norwegian armed Forces After the Cold War*, Doktorgrad, Universitetet i Oslo
- Haaland, Torunn Laugen (2010), "Still Homeland Defenders at Heart? Norwegian Military Culture in International Deployments", *International Peacekeeping*, 17:4, 539-553
- Jensen, Langaard Are (2008), *Den militære profesjonsidentitet: En studie av norske Krigsskolekadettens identitetsdanning*, Masteroppgave i pedagogikk, Universitetet i Oslo
- Karseth, Berit og Kyvik Svein (1999): *Undervisningsvirksomheten ved de statlige høyskolene*. Delrapport nr 1, evaluering av høyskolereformen
- KILDEN (2009), *Gutta på tur*, Forskningsrådet
- Kristiansen, Boe, Bakken, Skjæret og Granlund (2008), *Kunsten å rekruttere og beholde jenter i Forsvaret: Skisse til en ny strategi for økt kvinneandel i Forsvaret*, KS Fagrapport nr 2 2008
- Kristiansen (2010), *Ikke en av gutta*, KS Fagrapport 10: 1
- Molander og Terum (red 2008), *Profesjonsstudier*, Universitetsforlaget
- Schiefloe, Per Morten (2003), *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*, Fagbokforlaget
- Steder, Frank (2010), "Kvinner i Forsvaret – quo vadis"? *Norsk Militært Tidsskrift* 2010 nr. 5-6
- Sookermany, McD Anders (2010), "The Embodied Soldier: Towards a New Epistemological Foundation of Soldiering Skills in the (Post) Modernized Norwegian Society", in *Armed Forces and Society* .
- Sookermany, McD Anders (2011), "What is a skilful soldier? An Epistemological Foundation for Understanding Military Skill Acquisition in (post) modernized Armed Forces", published online 24 august 2011 in *Armed Forces and Society*.
- Syversen, Are Hallan (2001), *Et Forsvar i endring: En ny tid og nye utfordringer for militære ledere*, NTNU hovedoppgave
- Totland, Ole Magnus (2009), *Et sosialantropologisk studie om kropp, kjønn og identitet*, masteroppgave NTNU.
- Ørslie, Odd Egil og Pettersen, Ronny Balto (2009), *Krigsskolens identitet: En studie om organisatorisk identitet og omdømmebygging*, masteroppgave i ledelse og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Tromsø.